

AVROTROS en Het Concertgebouw presenteren

Het Zondagochtend Concert

21 april 2024 - Grote Zaal - 11.00 uur

Het Zondagochtend Concert 30 jaar!

Stuttgarter Philharmoniker
Jan Willem de Vriend, dirigent

Anton Bruckner 1824-1896   Symfonie nr. 3 in d (1873; eerste versie)
Gemässigt, misterioso
Adagio: Feierlich
Scherzo: Ziemlich schnell
Finale: Allegro

Steun ons

Draag bij aan de toekomst van Het Concertgebouw, nu of later.
concertgebouw.nl/steun-ons

ONTDEK MEER

Op concertgebouw.nl/ontdek gaat een wereld voor u open. U vindt er video's, interviews, verhalen, podcasts, concertregistraties en nog veel meer.

Verwacht in Het Zondagochtend Concert

28 apr - Grote Zaal

Dvořák's *Symfonie nr. 7* en Bram van Sambeek soleert in Rossini

5 mei - Grote Zaal

Felix Klieser speelt hoornconcerten van Mozart en Strauss

19 mei - Grote Zaal

Rimski-Korsakovs *Sheherazade* en Noa Wildschut speelt Tsjajkovski

26 mei - Grote Zaal

Alena Baeva speelt Mendelssohns *Vioolconcert*

Bestel nu voor het nieuwe seizoen!

De verkoop is gestart voor Het Zondagochtend Concert 2024-2025.
concertgebouw.nl/zondag

Zien we u binnenkort weer terug op zondagochtend?

De volledige concertagenda vindt u op concertgebouw.nl/zondag.

Deel uw concertbeleving op social media! #concertgebouw

AVROTROS-presentator Hans van den Boom maakte een zesdelige podcastserie over componist Bruckner onder de titel *Anton Bruckner, laatbloeier van beroep*.
npoklassiek.nl/podcasts/ken-je-componisten

Het Zondagochtend Concert wordt
elke week door AVROTROS rechtstreeks
uitgezonden op NPO Klassiek.

Tegenwoordig beschouwen we Anton Bruckner als een van de grootste 'Sinfoniker' van de negentiende eeuw. In zijn monumentale muzikale bouwwerken horen we 'unendliche' melodieën, gedurfde harmonieën en primitieve natuurklanken. Daarnaast staan Bruckners symfonieën vol religieuze koralen, knappe polyfonie én genoeglijke Oostenrijkse dansen. In dit tweehonderdste geboortjaar van de Oostenrijkse componist zetten veel orkesten hem in het zonnetje. Voor de Stuttgarter Philharmoniker, vandaag geleid door eerste gastdirigent Jan Willem de Vriend, is 2024 om nog een andere reden een gedenkwaardig jaar: het orkest viert zijn eeuwfeest.

Wagner-symfonie

Hoeveel bewondering Bruckner inmiddels ook oogst, de katholieke en 'boerse dorpsonderwijzer', heeft tijdens zijn leven lang op erkenning moeten wachten. In de jaren zeventig van de negentiende eeuw, toen zijn *Derde symfonie in d* het licht zag, had de componist maar weinig krediet bij zijn tijdgenoten. Op waardering van zijn grote idool, Richard Wagner, kon hij toen al wel rekenen. De niet al te zelfbewuste Bruckner had in 1873 de stoute schoenen aangetrokken: hij was naar Bayreuth

afgereisd om te vragen of Wagner er mee kon instemmen als hij de *Derde symfonie* aan hem zou opdragen. Dat de 'onbereikbare, wereldberoemde en verheven meester der dicht- en toonkunst' – zoals Bruckner zijn collega noemde – enthousiast reageerde was niet zo'n wonder: Bruckner had als eerbetoon een aantal verwijzingen naar Wagners muziektheaterwerken in de symfonie opgenomen.

Bruckner was zelf nog niet geheel tevreden met zijn symfonie. In 1874 zorgde hij voor – naar eigen zeggen – 'aanzienlijke verbeteringen' en twee jaar later kwam hij met een fors herziene versie, waaruit hij het merendeel van de Wagner-citaten schraptte.

Onspeelbaar

De Wiener Philharmoniker legde het werk tot tweemaal toe als 'onspeelbaar' terzijde. Maar eind 1877 kwam het er toch van. Bruckner-promotor Johannes Ritter von Herbeck, die de première zou leiden, overleed in oktober. Bruckner nam daarom op 16 december zelf het dirigeerstokje ter hand. De gevolgen waren desastreus. 'De jongere orkestleden maakten grapjes over de onbeholpen wijze waarop de oude heer dirigeerde', meldde de Weense uitgever Thomas Rättig. 'Van dirigeren had hij

eigenlijk niet veel kaas gegeten en hij beperkte zich tot het slaan van de maat, als een marionet.' De reacties van het sissende publiek waren er dan ook naar. Aan het eind van de uitvoering zat nog slechts een handjevol Bruckner-fans in de zaal. Tijdens het applaus pakten de orkestleden snel hun biezen, een bedroefde componist achterlatend. Ook de pers liet niet veel heel van het werk. De beruchte criticus Eduard Hanslick, die niets moest hebben van alles wat ook maar riekte naar Wagner en diens geestverwanten, kwam fel in het geweer tegen de symfonie waarin 'Beethovens *Negende* vriendschap sloot met Wagners *Walküre* en uiteindelijk onder de hoeven van haar paarden komt'.

Grondige revisie

'Laszt's mi aus, die Leut woll'n nix von mir wissen!', huilde Bruckner naderhand. Dat was maar ten dele waar. Rättig besloot de symfonie uit te geven. Daarmee werd de *Derde* Bruckners eerste symfonie die in druk verscheen. Een andere enthousiaste aanwezige, de jonge Gustav Mahler, zorgde voor een piano-uittreksel. Toch bleef het werk een zorgenkindje: meer dan tien jaar later reviseerde Bruckner de symfonie nog eens grondig. De première van deze 'Dritte Fassung' op 21 december 1890

werd uiteindelijk wel een succes. Toen in 1892 Bruckners *Derde* klonk in Het Concertgebouw – de eerste keer überhaupt dat hier een Bruckner-symfonie op het programma stond – waren de reacties trouwens overwegend lauw. Een recensent noemde het een raadsel wat de uitvoerenden had bewogen 'een werk uit te voeren, dat misschien enkelen geboeid, doch velen met mij min of meer verveeld heeft'.

Polka

In het eerste deel, waarvan het begin inderdaad doet denken aan dat van Beethovens *Negende* (eveneens in d-klein), bepaalt een pregnant trompetmotief het eerste thema. Op een lyrisch tweede gegeven in de altén volgt een koraalthema. Ook in het hymnachtige tweede deel horen we meerdere thema's; het thema van de 'misteriose'-passage zou Bruckner, naar eigen zeggen, zijn ingevallen op 16 oktober 1872, een dag na de naamdag van zijn moeder Theresia. Na het dansante scherzo volgt de finale waarin een polka wordt gecombineerd met een koraal-melodie. 'De polka staat voor de humor en het geluk in de wereld', aldus Bruckner, 'het koraal voor het treurige en het pijnlijke.'

Dirk Luijmes